

גליון מס' 331

שבת קמ"ו-קנ"ב

ה שבוע בגליון

- ♦ הדלקת נרות לפני מעריב
- ♦ מה היא "מלאכה גמורה"?
- ♦ הדלקה לצורך הבדלה
- ♦ ההבדלה מתירה או אוסרת?

- ♦ הכנת תה בשבת קודש
- ♦ בישול סממנים במשכן
- ♦ האם יש מצות תענית בראש השנה?
- ♦ יום טוב של ראש השנה

♦ הצורך להבדיל לפני ההבדלה...

דבר העורך

פרופורציה

לפני כמאתיים שנה, עמד רבינו הגאון רבי חיים מוואלאז'ין זכר צדיק לברכה על הדוכן בבית הכנסת והחל לשאת דברים בפני קהלו לקראת הימים הנוראים.

דבריו הנוקבים והרגשים עוררו סערת רגשות עזה בקרב ציבור השומעים, ועקב התפרצויות של כפי בלתי פוסק, נאלץ רבי חיים לשאת את דרשתו למקוטעים. בכל כמה ימים היה הקהל מתאסף, ממשיך לשמוע את הדברים שבפיו, עד ששוב היה רבי חיים נאלץ להפסיק את הדרשה וחוזר חלילה.

דרשה זו נשתמרה לדורות ונחקקה על קירות בתי המוסר שבכל המקומות. אחד מן הנושאים שרבי חיים התמקד בהם בדרשתו המפורסמת היה על החובה המוטלת על כל יהודי לעסוק בתורה, כמאמר הגמרא (חגיגה ה/ב): "תנו רבנן, שלשה הקדוש ברוך הוא בוכה עליהן בכל יום, על שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק..."

הדברים הרטיטו את ליבות האנשים. הנואם שניצב בפניהם דיבר מקירות לבו. את כל חייו הקדיש ללמוד וללמד. דבריו השפיעו עליהם עמוקות והדרשה השתמרה לדורות.

אולי, אולי היום, בתקופה זו, כאשר מים מלוחים מכסים באבחה חלקים מן הגלובוס, טומנים במצולותיהם אנשים; ומביכים, ומתסכלים, ומייאשים, ומרתעים, את "מנהיגי העולם", אולי זו הדרשה הטובה ביותר. אולי. בודאי.

אי אפשר להניח לשנה זו לחלוף על פנינו, בלא ליטול לקח ומוסר מן הסערות האדירות שהתחוללו על פני עולמנו הקטן.

אולי מפני שאדם אינו מסוגל להכיל במוח האנושי המוגבל אסונות גדולים כל כך, מוביל אותי עטי הצנום לעבר מחוזות הפרט. חיייהם המוגנים, הפרטיים, של אנשים בודדים; איש, ועוד איש, ועוד איש.

חשוב נא על הברנש אשר סיים לשפץ את בית

דף קמה/ב כל שבא בחמין מערב שבת שורין אותו בחמין בשבת

הכנת תה בשבת קודש

האם מותר בשבת קודש לשפות מים רותחים על עלי תה כדי להפיק מהם תמצית תה לשתיה לכבוד שבת קודש?

ובכן, בנידון זה עסקו האחרונים, והוא מושתת על אחד הכללים היסודיים שנאמרו במשנתנו, לגבי הלכות בישול בשבת: "כל שבא בחמין מערב שבת, שורין אותו בחמין בשבת". כלומר, אין איסור לחזור ולבשל בשבת מאכל שכבר התבשל בערב שבת. כלל זה ידוע בנוסח הבא: "אין בישול אחר בישול".

בשבת בבוקר מותר ליטול כנף עוף קרה מן המקרר, ולהכניסה אל קדירה רותחת שזה עתה הורדה מן האש. טעם הדבר, מפני שהבישול השני חסר חשיבות, ואינו נחשב "מלאכת מבשל". להלכה, היתר זה מתייחס למאכל שהתבשל לחלוטין בערב שבת, ורק למאכל יבש ולא למשקה או למאכל שיש בו נוזלים. נראוי לציין את דעת הראשונים הסוברים, כי אין בישול אחר בישול אך יש בישול אחר אפייה ואחר צליה, ולפיכך, אין להכניס חלה או דבר מאפה לתוך קדרה רותחת.

כאשר אנו מבקשים לבדוק אם מותר לבשל עלי תה בשבת, אין כוונתנו לעלי תה שלא בושלו, חלילה וחס! פעולה זו אסורה בתכלית, אלא כוונתנו לעלי תה שכבר בערב שבת הוכנה מהם תמצית, אך היא כלתה ועתה מבקשים לשרות שוב את עלי התה ברותחים כדי להפיק מהם תמצית נוספת. בישול אחר בישול. כדי לדעת אם הדבר מותר או אסור, עלינו להפנות את מבטנו אל מקור איסור מלאכת "מבשל", אומרים האחרונים, או אז נדע אל נכון אם מותר הדבר.

בישול סממנים במשכן: כידוע, המלאכות האסורות בעשייה בשבת, הן הפעולות שנעשו בעת בניית המשכן. מלאכת "מבשל" נאסרה בשבת, מפני שבמשכן בישלו את ה"סממנים", להכנת צבעים ליריעות המשכן ולבגדי הכהונה. והנה, מדברי הרא"ש (פ"ג סי' י"א) עולה, כי סממנים שבושלו ושוו ובושלו כדי להפיק מהם צבע נוסף, אינם נחשבים כסממנים מבושלים שפעולת הבישול השניה שלהם אינה חשובה, אלא כל סדרת בישול נוספת, הרי היא בישול בפני עצמו שחייבים עליו, מפני ש"הם צריכים בישול לעולם".

ה"חתם סופר" (שו"ת ארי"ח סי' ע"ד) מסביר את כוונת דבריו, כי דווקא פעולת בישול נוספת של מאכל שהתבשל כל צורכו אינה נחשבת כבישול חשוב, מפני שהבישול כעת נועד לחממו ולא לבשלו. חימום אינו בישול. שונים הם פני הדברים בבישול סממנים, אותם בישלו כדי להפיק מהם צבע, וכל עוד ממשיכים לבשולם כדי להפיק מהם צבע, מלאכת בישולם לא הסתיימה.

עילוי נשמת

ה"ר
ישראל גלברט ז"ל
ב"ר מרדכי מנחם ז"ל
נלב"ע כ"ג אלול תשנ"ח
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידו ה"ר אבנן
גלברט ומשפ' שחי - פתח תקנה

עילוי נשמת

ה"ר
משה אליעזר האוזר ז"ל
ב"ר שלמה ז"ל
נלב"ע כ"ג אלול תשנ"ו
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידו ה"ר שלמה
האוזר ומשפ' שחי - אביב

עילוי נשמת

מרת
אלה איזנברג ע"ה
ב"ר שלמה ז"ל
נלב"ע כ"ד אלול
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י המשפחה שחי במ ברק

לעילוי נשמת

מרת **איטה רבקה סקורניק ע"ה** ב"ר יעקב ז"ל
נלב"ע כ"ב אלול תשל"ס ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י ידידו פרופ' ה"ר יהודה גבריאל סקורניק ומשפ' שחי, ת"א

נר ה'

נשמת אדם

מעתה, לכאורה, עלינו לאסור את בישולם החוזר של עלי התה, שכן, אנו מבקשים להפיק מהם טעם נוסף על הטעם שהופק מהם בבישול הראשון, האם אין פעולה זו זהה לבישול חוזר ונשנה של סממנים?

אכן, יש הסוברים כן להלכה (ראה "שביתת השבת" פתיחה להל' מבשל אות כ', ועיי"ש בסעי' כ"ד). אך אחרים טוענים כי לכשנעמיק חקור בשורש פעולת בישולם הנשנה של הסממנים נבחין, כי פעולת בישול נוספת מפיקה צבע נוסף, שלא הופק בבישול הקודם, ואף גווניו שונים וטבעו שונה. הוי אומר, אין כאן "בישול אחר בישול", החלק המתבשל כעת, לא התבשל מעולם לכדי הדרגה הרצויה כדי להפיק את הצבע המופק ממנו כעת.

הגדרה זו אינה הולמת את עלי התה. הללו נותנים את המיטב בעת חליטתם בפעם הראשונה. אחר כך, כאשר שבים וחולטים אותם, אינם מעניקים אלא את השאריות שנותרו מן הבישול הקודם, אין לפנינו בישול נוסף, יצירה חדשה וחשובה, אלא "בישול אחר בישול" (שם, אות ע"ה).

ה"משנה ברורה" פוסק להלכה (סי' ש"ח ס"ק ל"ט), כי מותר בשבת לערות מים רותחים מכלי ראשון על עלי תה שבשלו בערב שבת [ועיי"ש באיזה אופן נחשב שנתבשל בע"ש]. הוא מסיים ב"עצה מובחרת" לכל יהודי, כי יכין די תמצית תה מערב שבת, כדי שבכל זאת לא יזדקק לכך בשבת קודש. [יש להעיר, כי כאשר עלי התה התייבשו לחלוטין, ובישולם בעבר אינו ניכר בהם, יתכן שאין היתר להערת עליהם רותחין, עיי' כלכלת שבת "אופה"].

דף קמח/ב השוחט את הפרה וחילקה בראש השנה

האם יש מצות תענית בראש השנה?

בקדמונים מובאת דעה לפיה צריך להתענות בראש השנה!

כך מביא ה"בית יוסף" (או"ח סי' תקצ"ז, ד"ה "כתב הכל בו"), אך הפוסקים טורחים להוכיח כי הדבר אינו נכון, ממקורות שונים ובהוכחות שונות.

טרם נחל להתייחס לדבריהם נדגיש, כי לא זו בלבד שאין צורך להתענות בראש השנה אלא אף אסור הדבר, כפי שכתב ה"מרדכי" (ראש השנה סי' תשי"ח): "אסור להתענות בראש השנה" [עיי"ש שהוא מן התורה]. ה"משנה ברורה" מציין (שם ס"ק א') כי "מצוות ושמחת בחגך שייך גם בו, שנקרא חגי".

יש המוכיחים זאת מן האמור במפורש בנחמיה (ח/י) על ראש השנה: "אכלו משמנים ושתו ממתקים" (עיי' ביאור הגר"א שם ס"ק א', "באר היטב" שם ס"ק א').

על השיטה הסוברת כי מותר לצום בראש השנה, רבו התמהים.

הט"ז (שם ס"ק א') כותב, כי בידיו "ראיה שאין עליה תשובה", שאין שמץ נכוונות בכך שיש לצום בראש השנה. על אלישע הנביא נאמר, כי אכל אצל השונמית, ובזוהר הקדוש מובא, כי אותו יום ראש השנה היה. ראיתו זו גררה תגובות רבות מאת האחרונים אשר דנו, אם דברי הזוהר מתייחסים לאותו יום בו אכל אצל השונמית או ליום אחר (עיי' "פרי מגדים", "אליה רבה", ו"יד אפרים" שם).

וגם דחיות יש לראיות אלו. יתכן שראש השנה באותן שנים חל בשבת, או אז הכל מודים שאין מתענים (הגהות חתם סופר לשו"ע שם, ועיי' נזירות שמשון בסוף השו"ע). הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל דוחה זאת בכך, שיתכן שלשיטה זו יש להתענות רק בעת חורבן בית המקדש, שכן, כמקובל, תענית באה חלף קרבן, כמאמרנו בסיום תפילת מנחה בתענית נדבה, ובנוסח "תפילה זכה" בערב יום כיפור, "מיעוט חלבנו וכו'" (חכמת שלמה, שם).

יום טוב של ראש השנה: ה"חתם סופר" זצ"ל כותב, כי מטבע הלשון של חכמינו ז"ל (ר"ה כ"ב), "יום טוב של ראש השנה", מעיד כאלף עדים כי אין מתענים בו, שהרי אין יום טוב אלא יום שיש בו אכילה ושתיה.

שאלה גדולה נשאלה מסוגייתו על שיטה זו. בגמרתנו מובאת משנה (מסכת שביעית פ"י משנה ב'), כי השוחט את פרתו והלווה מבשרה בראש השנה של מוצאי שביעית, הרי השביעית משמטת את הלוואתו, אם יומו הראשון של ראש השנה חל ב' באלול, או אז בא' בתשרי פקע החוב [מצוות התורה, כי בבוא שנת השמיטה פוקעים החובות הכספיים שלא נפרעו, למעט במקרים מסויימים. ראה משנה שביעית פרק י']. הגמרא שואלת, הרי ממילא אין תובעים הלוואה שניתנה לצורך יום טוב, ולהלוואה שכזו אין צורך בהפקעתה על ידי השביעית. מאחר שהטעם לכך שהלוואת יום טוב אינה ניתנת לתביעה הוא מפני שמחת יום טוב, הרי לנו במפורש, כי גם בראש השנה קיימת מצוות שמחת יום טוב באכילה ובשתיה ("ידעת תורה", סי' תקצ"ז).

שאלה זו ודומותיה (עיי' ביאור הגר"א שם) מוכיחות, כי גם לשיטה זו, בליל ראש השנה מצווה לאכול ולשמוח ("ידעת תורה" ו"חכמת שלמה", שם, עפ"י ה"מגן אברהם" שם ס"ק ג').

אחרים כתבו, כי אין כוונת שיטה זו אלא שמותר לצום עד שש שעות ביום ("ידעת תורה", שם, בשם שו"ת מהר"א).

דף קנב/אסור לו לאדם שיעשה חפציו קודם שיבדיל

העסק שלו, שבוע לפני שבורא העולם הזה קמעא את הייגבול שמת בל יעבורו בל ישובו לכסות הארץ".

הרהרו נא בשני שכנים אשר שבוע לפני, הגיעו למבוי סתום בויוכוו שהתגלע ביניהם, היכן להציב את הגדר המפרידה בין בתיהם, ועתה הם חולקים כלום אחד גדול.

ועוד לא דיברנו על המוות ההמוני.

המחשבות הללו, שהן מדכאות למדי, יש להודות, מכניסות את החיים לפרפורציה. אנשים נוטים לכייל מחדש את המאזניים האישיים שלהם, לאחר התבוננות באירוע מן הסוג הזה. למשך זמן מה בני אדם בעלי דעת מביטים אחרת על הכל, ולו רק תקרה בפניהם ההזדמנות לשפר דבר מה באורח חייהם כהפקת לקחים מן המאורע הכביר שרישמו עליהם, ישושו על כך כמוצא שלל רב.

כולנו יודעים, כי הדברים נכונים מאד. אך כשם שהם נכונים, כך גם הם מוגבלים. שבוע, חודש, אולי מעט יותר עבור אנשים נבונים במיוחד - וזהו זה. נגמר. נשכח כלא היה.

למה: כי אנו בני אדם.

הצעד המתבקש הוא, להכיר במגבלות האנושיות ולנסות לפעול באופן שהן לא תמוססנה כל התעוררות רוחנית. אדם המקבל על עצמו בתקופה זו החלטה של קביעות, שיש לה משמעות לטווח ארוך, גם לאחר שמתפוגג הרעש, עושה פעולה שלעולם לא יצטער עליה. הוא מנצל את הגל שהתרגש עליו, כדי להתרומם איתו לגבהים ולהשאר גבוה גם לאחר שהגל יעבור.

ברוך ה', תנועת הדף היומי התברכה בזאת השנה, עם תחילת המחזור הייב, באלפי יהודים שהצטרפו אל מעגל לומדי הדף היומי. זכות גדולה היא עבור עם ישראל בכלל ועבורם בפרט. בלא ספק, גם היהודים היקרים שהצטרפו אל מעגל לומדי הדף היומי, מבקשים להוסיף לעצמם זכויות לקראת יום הדין הגדול והנורא. האם יש אי מי החש כי אינו זקוק לזכויות?

ובכן, הרצון כביר, הלב חפץ וההגיון מורה, כי צריך לעשות משהוא נוסף.

כל לומד דף יומי עשוי לגלות, כי אפשרות-פז מונחת למרגלותיו, דווקא בגין העובדה שהוא לומד הדף היומי.

במה דברים אמורים?

מאורות ההלכה.

כל יהודי שהחליט לקבוע עיתים לתורה, עושה זאת מפני הכרתו כי יש מנהיג לבירה, והוא מצווה את נתיניו להגות בתורתו ולקיימה.

כשנה לפני סיום המחזור האחד עשר של הדף היומי, החל הרה"ג ר' חיים דוד קובלסקי שליט"א לבדוק אם ניתן להוסיף לשיעורי הדף היומי לימוד של הלכה, שהרי בלא ידיעת ההלכה, כיצד יידע היהודי הטוב והמסור שהגיע ללמוד תורה - מה לעשות בביתו הלכה למעשה?

נטלו איפוא תלמידי חכמים מופלגים משימה רבת על כתפיהם, בברכת ובעידוד גדולי דורנו שליט"א, וצמצמו למשפטים ספורים הלכות קשות הנחוצות לכל יהודי, בשפה ברורה ובנעימה. הלכות אלו חולקו לפי סדר התקדמות דפי הדף היומי, שתי הלכות בכל יום, והיהודים אשר החלו בקביעות זו עם תחילת המחזור הנוכחי, כבר צברו לזכותם כארבע מאות הלכות!!! אותם, יש להניח, לא היו זוכים ללמוד, בוודאי שלא בפרק זמן קצר שכזה.

הנה כי כן. לא בשמים היא. רק לדפדף עם תום השיעור לסוף הגמרא, או לפתוח את החוברת המיוחדת שהופקה עם ההלכות, ולחתום את שיעור הדף היומי בהלכה. **אם** הקדוש ברוך בוכה על מי שיכול ללמוד תורה ואינו לומד, נותר רק לשער מה הוא

עושה כאשר מי שיכול ללמוד תורה לומד.

.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין,
או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל,
מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי,
ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il
.....
בברכת התורה העורך

פנינים

"מי שנשרו כליו [בדרך] (במים), מהלך בהם ואינו חושש".

בביאור המילה "נשרו" ובקריאתה נחלקו הראשונים.

מדברי הר"ן משמע שיש לקרוא "מי שִׁנְשְׁרוּ", כלומר מי שנטבלו בגדיו במים ונרטבו, מלשון שרייה (וכפי שמוקדת מילה זו במנחות פ"ח מ"ג: "אין מביאין מן הנרגרים שִׁנְשְׁרוּ בַּמִּים"), ושורש מילה זו ש"ה (בנין נפעל). כך גם הובנו דברי רש"י (לעיל סה"א ובביצה ט"א: "שנשרו כליו בדרך במי גשמים") ע"י הראשונים, וכך עולה מחלק מכתבי היד של פירוש הרמב"ם למשנה (עייני במהדורת הר"י קאפח).

פירוש זה נסתר לכאורה מסוגיית התלמוד בבבא (דף לה/ב). על לשון המשנה "משליך פירות דרך ארובה ביום טוב" מעיר האמורא רב נחמן בר יצחק: "מאן דתני 'מנשרין' [פירות דרך ארובה] לא משתבש, דתני: מי שנשרו כליו במים מהלך בהם ואינו חושש, אי נמי מהא דתני: איזהו לקט? הנושר בשעת קצירה".

מדבריו ניתן להוכיח שמילה זו נקראת "מי שִׁנְשְׁרוּ", כלומר נָפְלוּ (שורש נש"ר, בנין קל) ואכן על סמך הוכחה זו דחו ראשונים רבים את הפירוש הנ"ל מלשון שרייה.

ברם, מדברי התוספות בבבא (ד"ה מי שנשרו) נראה שאין פירוש זה דחוי לגמרי, שכן, רב נחמן בר יצחק עצמו היה מודע לכך שאין לשון משנה זו חד משמעית, וניתן אולי לקרוא ולפרש "מי שִׁנְשְׁרוּ", מלשון שרייה. זוהי הסיבה שרב נחמן לא הסתפק בסיוע הלשוני ממשנתו, אלא הוסיף להוכיח גם ממסכת פאה פ"ד מ"י: "הנושר בשעת קצירה", שם אין ספק שמדובר בלשון נְשִׁירָה ונפילה.

דף קמט/ב כל שחבירו נענש על ידו אין מכניסים אותו במחיצתו של הקב"ה

טעם ברכת "ברוך שפטרני"
הטעם שהאב מברך "ברוך שפטרני מעונשו של זה" בעת הגיע הבן לגיל מצוות הוא, בפשוטו של דבר, משום שעד עתה האב נענש בעבור עוונות הבן.
אלא שב"לבוש" נאמר ההיפך: עד עתה נענש הבן בעוון האב, שכן בנין קטנים מתים בעוונות אבותיהם (מובא במג"א סי' רכ"ה ס"ק ה). מדוע, לשיטתו, האב מברך ברכה זו? ה"מחצית השקל" (שם) מבאר מפני האמורא, כאן, שכל שחבירו נענש על ידו אין מכניסים אותו במחיצתו של הקב"ה. מברך, איפוא, האב על שכבר לא ייענש בנו, ואז אז ישועה היא גם לו עצמו...

דף קנ"א משדכין על התינוקות ליארס ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות

לשדך התינוק

בזמר "מה ידידות" המושרת בליל שבת נאמר: "הרהורים מותרים ולשדך הבנות, ותינוק ללמדו ספר, למנצח בנגינות".
יש לשאול: מהו החידוש שמותר ללמד תינוק בשבת? אולם, עיון בגמרא כאן האומרת "משדכין על התינוקות ליארס ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות" מלמד, כי כוונת

הצורך להבדיל לפני ההבדלה...

גמרתנו מסיקה, כי "אסור לו לאדם שיעשה חפציו קודם שיבדיל" (לפי רש"י וראשונים נוספים) היינו: אין לעשות מלאכה במוצאי שבת, טרם אחת מן ההבדלות; שהרי שתי הבדלות יש במוצאי שבת, "אתה חוננתנו" בתפילת העמידה של מעריב והבדלה על כוס יין. הזקוק לעשות מלאכה לפני כן, יאמר "המבדיל בין קודש לחול", וכן נפסק להלכה (ישולחן ערוך" או"ח סי' רצ"ט סעי' י'). ה"לבוש" כותב, כי יש לומר "ברוך המבדיל בין קודש לחול" ("משנה ברורה" שם ס"ק ל"ד).

הפותח את ה"שולחן ערוך" (שם) כדי לדעת איזו מלאכה אסור לעשות במוצאי שבת טרם ההבדלה, מגלה מחלוקת מעניינת בין הפוסקים.

מרב יוסף קארו פוסק: "אסור לעשות שום מלאכה קודם שיבדיל". לעומת זאת, הרמ"א מביא את דעת רבינו ירוחם, כי רק "מלאכה גמורה" נאסרה במוצאי שבת טרם הבדלה, כגון, כתיבה, אך הדלקת נר ומלאכות הדומות לה - מותרות עוד טרם ההבדלה.

הדלקת נרות לפני מעריב: בימים עברו כל בית ישראל היה שרוי בעלטה משקיעת החמה ביום השבת, ובימים ההם רווח המנהג להדליק נרות בבית הכנסת מיד אחר אמירת "ברכו". כיצד הותר הדבר לפני עשיית הבדלה? הרמ"א תולה מנהג זה בדברי רבינו ירוחם, שלא נאסרה עשיית מלאכה קלה לאחר צאת השבת, תוך שהוא מציין, כי עיקר ההלכה כדעת ה"שולחן ערוך", ולפיכך, לפני הדלקת הנר יאמר "המבדיל בין קודש לחול".

מה היא "מלאכה גמורה"? מאחר שבהלכות שבת לא קיימת כל הפרדה בין "מלאכה גמורה", לבין מלאכה שאינה "גמורה"; כל צציוותנו התורה הקדושה כי מלאכה היא ואסור לעשותה בשבת, הרי היא מלאכה אסורה, תהו, איפוא, רבים על מקורו של רבינו ירוחם. ה"ט"ז (שם ס"ק ט') כותב, כי רבינו ירוחם דייק זאת מגמרתנו. בסוגייתנו נאמר, כי לאחר אמירת "המבדיל בין קודש לחול", היו חוטבים עצים במוצאי שבת. מדוע לא הזכירה הגמרא את הפעולה הראשונה בה לבטח נקטו עם התרת איסור המלאכה - הדלקת הנר?! אין זאת, אלא שהנר היה דלוק ועומד כבר מצאת השבת עוד טרם ההבדלה...

כאמור, הרמ"א אינו מקבל את שיטתו של רבינו ירוחם, ולפיכך עלינו לתמוה על עצמנו, כיצד זה אנו מדליקים את נר ההבדלה עוד לפני ההבדלה?! הרי יש צורך להבדיל לפני שמבדילים. אכן, ה"מגן אברהם" (שם) כותב, כי אסור לנשים להדליק את נר ההבדלה, שהרי אינן מתפללות ומבדילות בתפילה, אלא אם כן אמרו "ברוך המבדיל", וכן פסק ה"משנה ברורה" (שם ס"ק ל'). [עיי' "מגן אברהם", שם ס"ק ז', שחידושו של רבינו ירוחם הוא לשיטת הרמב"ם וראשונים נוספים, שגם המבדיל בתפילה אסור במלאכה עד שיבדיל על הכוס].

הדלקה לצורך הבדלה: אולם, היו שכתבו ללמד זכות על המדליקים את נר ההבדלה ללא כל הבדלה, מפני שההדלקה היא לצורך ההבדלה. כלומר, חכמים קבעו שאין לעשות מלאכה טרם הבדלה, כדי שלא ישכחו להבדיל. מובן, איפוא, היטב, כי לא נאסרה מלאכה שיש בה צורך לעשיית ההבדלה גופה (שו"ת "יכין ובוזע" ח"ב סי' י"א) אמרנו זה כעת, כי חכמים תקנו לבלתי עשות מלאכה טרם הבדלה, הוא כדי שלא יישכחו לעשות הבדלה. למען האמת, הגדרה זו שנוייה במחלוקת, ויש סוברים, כי מחלוקת ראשונים היא.

במה דברים אמורים?

הגרי"ז מבריסק זצ"ל (חי מרן רי"ז הלוי, שבת פ"ט הל' ה') חקר בנושא, כמו גם הגאון ר' יהושע אהרנברג זצ"ל, אב"ד בת"א יפו, העוסק בארוכה בנושא זה בספרו (שו"ת "דבר יהושע" ח"ב סי' ק"ח), והוא מציין בראש דבריו כי עוררו לדבר האדמו"ר רבי אהרן מבעלז זצ"ל.

ההבדלה מתירה או אוסרת? שניהם מציגים שני צדדים להגדרת איסור עשיית מלאכה טרם ההבדלה. ניתן להבין, כי חכמים קבעו שדיני השבת שוררים ותקפים עד ההבדלה, שמפני כבוד השבת תקנו חכמים, שלא יעשה מלאכה ללא הכר והבדלה בין השבת לבין ימות החול, או שמא חכמים קבעו איסור חדש שאסור לעשות מלאכה טרם ההבדלה. בעל "דבר יהושע" מגדיר את הספק בקצרה וברהיטות: "האם ההבדלה מתרת את המלאכה במוצאי שבת, או ההבדלה היא האוסרת את המלאכה, דמשום שחייב בהבדלה אסור במלאכה".

לשוננו של הרמב"ם מוכיחה בעליל, כי לדעתו איסור חדש תיקנו חכמים שאין לעשות מלאכה מצאת השבת ועד ההבדלה, שכתב הרמב"ם (הל' שבת פ"ט הל' ה'): "משיצא היום, אסור לו להתחיל לאכול ולשתות ולעשות מלאכה או לטעום כלום עד שיבדיל". מאחר שהרמב"ם כלל את איסור אכילה ושתיה לפני הבדלה ואת איסור עשיית המלאכה בצוותא חדא, עולה מדבריו, כי כשם שאיסור אכילה ושתיה לפני הבדלה אינו מחמת קדושת השבת, אלא מפני תקנת חכמים שאסרו אכילה ושתיה כדי שההבדלה לא

תשכח, כך גם איסור עשיית המלאכה אינו המשך איסור המלאכה בשבת, אלא הוא מדיני ההבדלה.

נשוב נא למחלוקת האיתנה בה עסקנו בתחילת המאמר, אם רק "מלאכה גמורה" נאסרה לעשות במוצאי שבת טרם הבדלה, ונבחין על נקלה, כי כל צד למחלוקת הולם היטב את אחד הצדדים של החקירה בה אנו עוסקים. אם חכמים משכו את דיני השבת ואיסוריה מן השבת אל תוך הלילה עד ההבדלה, אין מקום לחלק בין מלאכה גמורה למלאכה שאינה כזו, שהרי כל דיני השבת שוררים עד ההבדלה. ברם, אם דיני השבת תמו והסתיימו, וחכמים תקנו שאסור לעשות מלאכה עד ההבדלה, אפשר ואפשר שלא אסרו אלא "מלאכה גמורה", שהרי תקנה חדשה היא, לא המשך של איסור קודם (הגר"ז שם, "עולת שבת" ס"ק ו', ערוה"ש סעי' כ"א).

דף קנב/א קשה רימה למת כמחט

קשה רימה למת כמחט בבשר החי

"קשה רימה למת כמחט בבשר החי", כך אנו לומדים בגמרא זו הפעם השלישית מתחילת המחזור הי"ב של הדף היומי.

האם כוונת הדברים פשוטם כמשמעם? המת מרגיש כי הוא נדקר? רבי יהודה החסיד אומר (ספר "חסידים" סי' אלף קס"ג), כי אין כוונת הגמרא לצער גשמי, אלא הנשמה מצטערת בבזיון הגוף.

מילוי הקבר בסידי כזי למלא אחר בקשת הנפטר: על ההשלכות ההלכתיות העולות מכך, ניתן לעמוד מהוראתו הבאה של הרשב"א (שו"ת ח"א סי' שס"ט), שנפסקה להלכה (רמ"א ב"שולחן ערוך" יו"ד סי' שס"ג סעי' ב'). מעשה היה בעיר לארדה, באיש ושמו ראובן אשר ציווה כי לאחר פטירתו ישאוהו למקום קבורת אבותיו. מפאת סיבות שונות הוא נקבר בקבר זמני, ולאחר זמן ביקשו בניו להעבירו לאחוזת אבותיו. ברם, הגופה היתה בתהליך ריקבון, ומפאת הריח העז לא היה זה מכבודו להובילו במצב זה. ביקשו, איפוא, הבנים מן הרשב"א, שיוורם אם רשאים הם למלא את קברו בסידי שיזרז את עיכול הבשר, תוך כדי שהם מציינים, כי עיקר חששם נובע מדברי חכמינו "קשה רימה למת כמחט", והם בוודאי לא יחינו לצער את אביהם.

הרשב"א השיב להם, כי אדרבה, כל אשר יעשו לטובת המת ולרצונו, אינו בזיון המת. את דברי הרשב"א מבאר ה"חתם סופר" (שו"ת ח"ו ליקוטים סי' ל"ז), כי אין כל ספק שהמת אינו מרגיש מאום מהנעשה בבשרו, אך נפשו תאבל עליו בהתבזות גופו. לפיכך, כאשר פעולה זו נעשית לצורך כבודו, כפי שביקש הוא עצמו לקבור במקום מסוים, אין בכך משום בזיון ומותר לעשות כן. אך לו כוונת הגמרא היתה, שהמת אכן מרגיש כאב וצער גופני, אסור היה לבנים לגרום זאת לאביהם, מפני שמעולם לא נתן את הסכמתו לצער מסוג זה.

יש לציין, כי ה"פתחי תשובה" (יו"ד שם ס"ק ה') כותב בשם ספר "הר אבל" (ענף י"א) אשר נשאל, אם נכון נהג יהודי אשר בצוואתו ציווה את בניו, כי ישימו סיד בקברו כדי לעכל את בשרו. והשיב, כי אף על פי שבמקום הצורך מותר הדבר, כאשר אין בכך צורך אזי "אין לעשות התחכמות נגד פעולותיו של הקב"ה".

בעל הזמר היא: "ולשדך הבנות ותינוק ללמדו ספר", כלומר לשדך ולסכם על זו ועל זו.

ואכן יש המגיהים בהמשך תחת "למנצח בנגינות" – "וללמדו אומנות".

ממשיכים בתנופה במסכת עירובין
ביאורים מורחבים + "פירוש חי"

והמדורים הקבועים:

ביאורי הראשונים "ביאורי הדף" ודרך קצרה

להרשמה: 1-599-50-45-50

יחולק חינם למגידי השיעורים של

"מאורות הדף היומי"

ב"ח בשורה טובה ללומדי הדף היומי

הפיתוי יוצא לאור הספרים החשובים שרבים פסתיים בהם בהבנת חסידות

אשד הנחלים

על פסחא עירובין - ג' תשס"ט

שימוש לפי סדר הדף

בלשון צה וברור, תשוח לכל לומד עם לפעולה פאלף צוירם לחפזיה

יחולק לחינם בשבועי "מאורות" ברחבי הארץ

תגמול: 050-876-0288

לעילוי נשמת

הר"ר **יחזקאל מונדרו** ז"ל

ב"ר אברהם ז"ל

נלב"ע כ"ב אלול תשנ"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו הר"ר **דוד מונדרו**
ומשפ' שיחיו - פתח תקוה

לעילוי נשמת

הר"ר **בן ציון שפיגלמן** ז"ל

ב"ר בן נחום דב ז"ל

נלב"ע כ"א אלול תשמ"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י משפ' **שפיגלמן**

שיחיו - נוה צוף

לעילוי נשמת

הר"ר **טוביה סלומון (מצאנז)** ז"ל

ב"ר יעקב סלומון (קליינצלר) ז"ל

נלב"ע א' דר"ח אלול תשמ"ו

ומרת **מרים שפרינגער (צימטבוים)** ע"ה

ב"ר נפתלי ז"ל **ת.נ.צ.ב.ה.**

הונצחו ע"י בניהם **ישראל ויעקב**

סלומון ומשפ' שיחיו-ארה"ב

לעילוי נשמת

הר"ר **אריה לייב פניגשטיין** ז"ל

ב"ר שאול יצחק ז"ל נלב"ע כ"ה אלול תשי"ב

וזוגתו מרת **שושנה דבורה** ע"ה

ב"ר אלטר סטרלצר ז"ל נלב"ע ח' תשרי תרצ"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחו ע"י ידידיו הר"ר **שאול יצחק פניגשטיין**

ומשפחתו שיחיו

הודעה משמחת

ילדים יקרים!

יצאה לאור חוברת שיעון וחזרה

מספר 3 על נושאים מתוך מסכת שבת

להזמנת החוברת ולהזמנת גיליון מאורות לילדים

הדף היומי מגיע לכלם

ח"א: 1700-70-87-88

לעילוי נשמת

הר"ר **רפאל רפאלי** ז"ל

ב"ר ניסן יהודה לייב ז"ל

נלב"ע כ"ב אלול תשכ"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **חביבה רפפורט** ע"ה

ב"ר יצחק ז"ל

נלב"ע כ"ג אלול תשס"א

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו